

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Turecká jazyková reforma za vlády Mustafy Kemala
Atatürka**

Barbora Holzäpflová

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

**Turecká jazyková reforma za vlády
Mustafy Kemala Atatürka**

Barbora Holzäpflová

Vedoucí práce:

Mgr. Daniel Křížek Ph.D.
Katedra blízkovýchodních studií
Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně, za použití uvedených pramenů literatury a poznatků, které jsem získala během studia.

Plzeň, duben 2021:

Obsah

1 ÚVOD	1
2 POZNÁMKA K PŘEPISU A VÝSLOVNOSTI TURECKÝCH SLOV	3
3 SITUACE V ANATOLII NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ	4
4 STRUČNÝ ŽIVOTOPIS ZAKLADATELE TURECKÉ REPUBLIKY	10
5 STRUČNÝ PŘEHLED PROVEDENÝCH REFORM	12
6 JAZYKOVÁ REFORMA	14
6.1 Cesta k moderní turečtině.....	17
6.2 Turkizace jazyka	23
6.3 Teorie slunečního jazyka	28
7 ZÁVĚR.....	34
8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	37
9 RESUMÉ.....	42

1 ÚVOD

Cílem této práce je přiblížit a popsat celkový průběh jazykové reformy, která byla v Turecku uskutečňována v 30. letech 20. století. Důvod, proč jsem se rozhodla pro toto téma je, že v česky psané literatuře se vyskytuje opravdu malé množství knih, které by se tomuto tématu věnovaly. V případě, že se přeci nějaká taková kniha najde, věnuje se tomuto tématu opravdu jen velmi okrajově. I z tohoto důvodu jsem čerpala ve většině případů z cizojazyčné literatury, především pak z literatury psané anglicky a turecky.

Tato práce byla zpracována na základě studia sekundárních zdrojů, jako jsou knihy či odborné články. Primární zdroje, týkající se tohoto tématu, bylo pro mne velmi obtížné najít či přeložit, z tohoto důvodu jsem primární zdroje téměř nepoužívala.

Práce je rozdělena do několika kapitol. První kapitola se věnuje nastínění situace v Osmanské říši na přelomu 19. a 20. století. Tato kapitola začíná rokem 1876, kdy byla vydána první ústava, která alespoň z části omezovala sultánovu moc. Důvod, proč jsem se rozhodla tento moment začlenit do mé práce je ten, že již v této době si Osmané začínají uvědomovat zaostalost jejich říše a nutnost její reformace. Kapitola druhá je zaměřena na stručný životopis Mustafy Kemala a na jeho nástup k moci. Třetí kapitola stručně popisuje některé reformy, které Atatürk během své vlády vykonal. Kapitola čtvrtá se již věnuje samotné jazykové reformě, a vysvětluje, z jakého důvodu se osmanská turečtina stala nevyhovující pro potřeby moderního státu. V podkapitolách je následně uvedeno několik kroků, které musely být učiněny k vytvoření a uvedení nové abecedy do praxe. Velká část této podkapitoly se také věnuje extrémnímu poturečťování slov cizího původu, která se v osmanské turečtině běžně používala. Poslední podkapitola pojednává o tzv. teorii slunečního jazyka, která se v tehdejší době stala jakýmsi nástrojem v prosazování tureckého nacionalismu a panturkismu.

Na základě této práce bych chtěla získat odpověď na následující otázky.

1. Z jakého důvodu byla provedena reforma tureckého jazyka?
2. Jakým způsobem byly změny, které tato reforma přinesla uváděny do praxe?
3. Jaké byly nástroje/argumenty, které tuto radikální teorii ospravedlňovaly?
4. Jak bylo na radikální turkizaci jazyka nahlíženo po smrti Mustafy Kemala, a byly veškeré změny, které byly během této reformy uskutečněné trvalé?

2 POZNÁMKA K PŘEPISU A VÝSLOVNOSTI TURECKÝCH SLOV

V transkripci tureckých, osmanských či arabských slov, či jmen je ponechána původní podoba, tedy za použití tureckých znaků. Většina písmen turecké abecedy se od české výslovnosti nijak neliší. Výjimku tvoří následující písmena:

â- vyslovuje se jako české á

î- vyslovuje se jako české í

c- vyslovuje se jako dž

ç- vyslovuje se jako české č

ğ- vyslovuje se v závislosti na okolních hláskách, mezi hláskami (e, i, ö, ü) se vyslovuje jako j, mezi hláskami (a, ı, o, u) se vyslovuje více vzadu jako tvrdší hrdelní zvuk, v běžném hovoru však tato hláska často zaniká.

ö- vyslovuje se jako německé ö

ü- vyslovuje se jako německé ü

j- vyslovuje se jako české ž

ş- vyslovuje se jako české š

ı- vyslovuje se jako krátká střední hláska, výslovnost je blízká anglickému neurčitému členu a

y- vyslovuje se jako české j

3 SITUACE V ANATOLII NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

V dobách své největší slávy patřila Osmanská říše mezi světové velmoci. Díky skvěle vycvičeným vojenským pěším jednotkám zvané janičáři¹ (*yeni çeri*) expandovala Osmanská říše téměř všemi směry, a během 15. století dokázala své území více než zdvojnásobit. V dobách jejího největšího rozmachu sahalo její území až k Vídni. Osmanská armáda se zdála téměř neporazitelná. V 16. století se ale dostala na vrchol své slávy a následoval pozvolný pád. Osmanská vojenská taktika začínala zaostávat a dříve pečlivě vybírání a skvěle vycvičení janičáři se začínali bouřit, stejně tak jako osmanské vazalské státy. Tento úpadek lze sledovat už v 2. polovině 16. století za dob vlády sultána Murada III., kdy Osmané čelí útokům ze stran Safíjovců,² Rusů či Habsburské monarchie. Velkou ránu zasadil Osmanům proces známý jako Východní otázka.³ Během tohoto procesu, který se skládal celkem ze tří částí, lze vypozařovat to, že Osmanská říše zde už představuje pouze celek, na který si dělají nárok jiní. Přezdívkou „nemocný muž na Bosporu“ jen dokazuje fakt, že v 19. a 20. století Osmané nepředstavovali žádnou hrozbu pro své okolí.

Osmanská říše byla po celou dobu své existence pod vládou sultána, tedy Alláhova zástupce na zemi, který vládl téměř absolutní mocí nad celou říší. Drtivá většina jeho rozhodnutí byla učiněna na základě islámských tradic a islámského práva šarí'a (turecky *şariat*).

Druhá polovina 19. století byla ve znamení intelektuálů, kteří díky částečnému rozvoji školství hovořili několika cizími jazyky. V této době začínají Osmané také zaznamenávat větší množství kontaktů s Evropou díky vznikajícím ambasádám a dostupné literatuře evropských spisovatelů. Konec 19. století se nese ve znamení turecky psané literatury a novin.⁴ Právě z této skupiny vzdělaných lidí následně vznikla tajná skupina mladoosmanů. Právě Namık

¹ Elitní pěchotní jednotky Osmanské říše v letech od roku 1330 do roku 1826.

² Dynastie perských šáhů, kteří vládli mezi lety 1501-1773.

³ Východní otázka probíhala od roku 1774 až do roku 1918. První etapa probíhala mezi lety 1774-1821, druhá část 1821-1878, třetí a poslední část probíhala mezi lety 1878 až 1918.

⁴ V roce 1876 vycházelo jen v Istanbulu 13 turecky psaných novin.

Kemal, Ziya Paşa, Ibrahim Şinasi a Ali Suavi ze skupiny mladoosmanů sehráli důležitou roli při veřejném kritizování osmanské vlády ve své literatuře, a také v novinách, které vydávali v exilu, a poté je tajně převáželi do Osmanské říše.⁵ Právě díky těmto spisovatelům byla v Osmanech zakořeněná myšlenka s cílem na změnu vlády a celkovou reformaci země.

Roku 1876 byla schválena první ústava Osmanské říše, která pojednávala o právech Osmanů bez ohledu na náboženské vyznání. Tato ústava zajišťovala mimo jiné osobní svobodu či svobodu tisku. Státním jazykem byla ustanovena turečtina. Na základě této ústavy byla také omezena moc samotného sultána. Ústava se dočkala velkého úspěchu, a byly díky ní učiněny první krůčky k tomu, aby se Osmanská říše mohla alespoň z části přiblížit vyspělému západu. I přes její úspěch, byla zrušena dva roky po jejím zavedení sultánem Abdül Hamidem II. byla již o dva roky později sultánem Abdül Hamidem II. zrušena. Sultán tak opět disponoval neomezenou mocí, a veškerá opozice byla zakázána. To mělo za následek, že odpůrci režimu již byli odkázáni pouze na exilovou či ilegální činnost. K těmto odpůrcům patří mimo jiné i mladoturecké hnutí, které vzniká během 80. let 19. století, kdy se jeho stoupenci snaží o ústavní státní reformu. Mladoturecké hnutí se více do povědomí dostává v roce 1907, kdy v Soluni zakládají výbor Jednoty a pokroku (*İttihat ve Terakki Cemiyeti*).⁶ Rok po založení strany provedli mladoturci revoluční převrat.

Roku 1909 byl na místo sultána Abdül Hamida II. jmenován jeho starší bratr Mehmed V.,⁷ který byl spíše pouhou loutkou a mladoturky nechal vládnout svým jménem. Výbor Jednoty a pokroku veřejně prohlásil, že přestává být tajnou organizací, a oficiálně se stal plnohodnotnou politickou stranou. Moc sultána byla postupně výrazně omezována.

⁵ ŠVANDA, Josef. *Ústavní vývoj Turecka do roku 1945*. Praha, 2009. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, právnická fakulta, str. 15.

⁶ GOMBÁR, Eduard. *Moderní dějiny islámských zemí*. Praha: Karolinum, str. 291.

⁷ Během tohoto roku došlo k povstání sultána Abdülhamida II, který se pokusil o opětovné nastolení islámu a práva šaría v plném rozsahu, jež bylo omezeno během ústavy vydané r. 1908 během mladoturecké revoluce. Sultán Abdülhamid byl během převratu sesazen, a na jeho místo nastoupil Mehmed V.

Velký zvrat se uskutečnil roku 1913 při druhém mladotureckém povstání, kdy byla svržena vláda sultána Mehmeda V., a moci se chopili tři vysocí mladoturečtí důstojníci: Enver Paša - ministr války, Talat Paša - ministr vnitra, a Cemal Paša - ministr námořnictva a vojenský guvernér Istanbulu.⁸ Toto období je známé pod názvem mladoturecký triumvirát. Od této doby plnil sultán už jen funkci chalífy.

Tento nevídaný zvrat vyvolat v tureckém lidu naději na změnu, nicméně již brzy se ukázalo, že ne všechny předrevoluční sliby budou schopni mladoturci splnit. Tato revoluce s sebou přinesla rozvíjející se vlnu tureckého nacionalismu a panturkismu, ale bohužel také jeden z nejzrůdnějších činů dvacátého století, který dnes všichni znají pod označením genocida Arménů.⁹

I přes to, že se v roce 1914 Osmanská říše stále vzpamatovávala z Balkánských válek,¹⁰ a byla tedy značně oslabena, se vláda vedená mladotureckým triumvirátem rozhodla pro velmi nešťastný krok a 5. listopadu 1914 vstoupila Osmanská říše do první světové války po boku Německa a Rakouska-Uherska. V listopadu téhož roku se sultán Mehmed V. rozhodl pro velmi odvážný krok a vyhlásil *džihád*. Od tohoto velkého tahu si slibovali mnohé také Němci, kteří věřili, že vyhlášení džihádu sjednotí muslimy v boji proti západním mocnostem a podnítl islámskou revoluci v Indii proti kolonialistické Anglii. Nic takového se ale nestalo, sultán v této době už neměl ani na válku, ani na svou zemi téměř žádný vliv.¹¹

Ke konci první světové války bylo už zcela jistě viditelné, jak moc nešťastný krok učinil Enver Paša, když se rozhodl do války vstoupit. Společně s Německem a Rakouskem-Uherskem se Osmanská říše ocitla na straně prohrávajících, a proto musela čelit celé řadě válečných reparací. Tato skutečnost měla pro upadající říši tvrdé následky ve všech sférách vlivu.

⁸ MANGO, Andrew. *Atatürk*. London: John Murray, 1999. str. 308.

⁹ Toto systematické vyvražďování lidí arménského původu probýhalo mezi lety 1915-1918, během této doby bylo zabito více než 1,5 milionu lidí. Turecko se za tento krok nikdy veřejně neomluvilo.

¹⁰ Série válečných konfliktů probíhajících na Balkánském poloostrově mezi lety 1912-1913.

Mírová smlouva, která ukončila první světovou válku, byla podepsána 10. srpna 1920 v Sèvres. Stanovené podmínky byly pro Osmany tak ničivé, že lze říci, že první světová válka ukončila existenci Osmanské říše. Sultán Mehmed VI. byl ochotný obětovat více než polovinu Anatólie jen pro záchranu svého rodu, a zachovat tak zbytky říše pod vládou Osmanů. Vítězné mocnosti, Řecko a nově vzniklé státy jako Arménie a autonomní oblast Kurdistan, si tak mezi sebe měly rozdělit velkou část dnešního Turecka. Toto bylo ale pro hrdý turecký národ zcela nepřijatelné, a tak se Turecko ocitlo v dalším konfliktu. Tentokrát byl cíl jediný - ochránit svou vlast před vítěznými mocnostmi. Tato smlouva se nakonec stala jakýmsi motorem, který dokázal přesvědčit celé masy Turků, aby se přidaly na stranu ankarského odporu. Bývalý premiér Velké Británie - Winston Churchill o Sèvreské smlouvě prohlásil, že je pouze „olejem přilítým do doutnajícího ohně nenávisti, který západní svět zažehl svým počínáním v Turecku.“¹²

Tento nový válečný konflikt vedli turečtí nacionalisté tzv. kemalisté. Právě Mustafa Kemal jednal roku 1919 v Samsonu s vojenskými veliteli, s nimiž následně vyhlásil ve městě Amasya deklaraci odporu. Ve stejném roce se centrem tohoto hnutí stává Ankara, čímž v zemi vzniklo druhé mocenské centrum. Požadavky hnutí odporu, které byly zformovány v Národním paktu (*Misak-i Milli*), měly za cíl získat národní suverenitu pro všechny Osmanské muslimy. Na tento pakt odpověděla Británie okupací Istanbulu, na základě které v dubnu 1920 sultán rozpouští istanbulský parlament.¹³ Tento krok však nacionalisty sídlící v Ankaře spíše posílil, a nacionalisté si zřídili vlastní zákonodárný orgán - Velké národní shromáždění Turecka, které následně sehraje důležitou roli ve schvalování jednotlivých Kemalových reforem.

Největším nepřítelem tureckého odporu se postupně stávalo Řecko. Uzavření mírové smlouvy s Osmanskou říší se neustále protahovalo, vítězné

¹¹ GOMBÁR, Eduard. *Moderní dějiny islámských zemí*. Praha: Karolinum), str. 371-372, 396; Pirický, Gabriel: *Turecko*, (Praha, Libri 2006), str. 64-66.

¹² KINROSS, Patrick. *Atatürk: The Rebirth of a Nation*. London: W&N; 2001. str. 230.

¹³ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. Praha: Libri, 2006., str. 71-72.

mocnosti upřednostnily řešení poválečného osudu Německa a Rakouska-Uherska. Proto když v srpnu 1920 nutili Osmanské říši tvrdé podmínky mírové smlouvy, neměli díky mobilizaci vlastních armád sílu na jejich prosazení.¹⁴ Kemalovi se během této kritické situace podařilo přesvědčit Národní shromáždění k podpisu smlouvy a na tři měsíce mu tak svěřit veškeré své pravomoci. Odpor byl namířený především proti Řekům a Arménům, kteří obsadili západní a východní území Osmanské říše.

Řekové byli přesvědčeni, že během roku 1920 jsou perfektní podmínky k tomu, aby mohli začít budovat Řecko „v mocnost dvou kontinentů a pěti moří.“¹⁵ A tak již v červnu tohoto roku začali postupovat ze Smyrny přes Malou Asii směrem na Thrákií a následně na Istanbul. Turecké milice nacionalistů tak musely poměrně během krátké doby odrazet útoky téměř na všech stranách. Ankarská vláda si byla dobře vědoma toho, že bez pomoci zvenčí nemají moc velkou šanci na úspěch a tak 26. dubna 1920 píše Mustafa Kemal dopis V. I. Leninovi s návrhem na navázání diplomatických vztahů, a na uzavření vojenského a politického spojení. V dopise také prohlásil, že „je připraven zúčastnit se boje proti zahraničnímu imperialismu, jenž ohrožuje obě země.“¹⁶ O tomto úspěšném spojení se zmínil i antikomunistický turecký historik Tevfik Bıyıklıoğlu, který napsal: „Mustafovi Kemalovi se úspěšně povedlo navázat oboustranně výhodné turecko-sovětské spojení, aniž by připustil proniknutí komunismu do země, a aniž by země upadla pod sovětskou okupaci.“¹⁷

Rozhodující bitva tohoto konfliktu se odehrála 23. srpna 1921, u řeky Sakaryi. Tato dvacet jedna dní trvající bitva si vyžádala tolik obětí, že ani jedna strana nebyla schopna v boji pokračovat. Bitva tak formálně skončila bez vítěze. Po této bitvě bylo na čase pokusit se vyjednat novou smlouvu mezi Tureckem a Řeckem. Během dvou let se uskutečnily celkem dva pokusy, nicméně ani jeden

¹⁴ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. Praha: Libri, 2006., str. 72.

¹⁵ HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci: nepřátelé nebo spojenci?*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. str. 44.

¹⁶ FISHER, Louis. *The Soviets in world affairs : a history of the relations between the Soviet Union and the rest of the world, 1917-1929*. 1st. Princeton: Princeton University press, 1951. str. 390.

nebyl úspěšný. Dne 23. července 1923 byla podepsána smlouva v Laussane, která nahrazovala tu ze Sèvres. Díky této nové smlouvě, která by bez odhodlání kemalistů nikdy nevznikla, je Turecko v takové geografické podobě, kterou známe dnes.

¹⁷ BIYIKLIOĞLU, Tefik. *Atatürk Anadolu'da* [online]. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basınevi, 1959 [cit. 2021-03-03]. str. 72.

4 STRUČNÝ ŽIVOTOPIS ZAKLADATELE TURECKÉ REPUBLIKY

Mustafa Kemal, později známý jako Ghazi Mustafa Kemal Paşa Atatürk se narodil v roce 1881 v přístavním městě Soluň, které tehdy spadalo pod Osmanskou říši. Stejně jako jeho otec se měl stát obchodníkem. Když bylo Mustafovi 9 let, jeho otec umírá.¹⁸ Vzhledem k tomu, že se narodil do velmi konzervativní muslimské rodiny, jeho matka rozhodla, že bude Mustafa navštěvovat náboženskou školu zaměřenou na výuku memorování koránu. Školu se stejným zaměřením navštěvoval už jeho děda Ahmed Efendi, který se mohl pyšnit tím, že zná celý korán nazpaměť, a díky tomu si vysloužil titul *háfiz*. Mladý Mustafa však na této škole vydržel pouze několik týdnů, a školu opustil. Během krátkého studia na této škole získal od svého učitele přízvisko Kemal. Mladý Mustafa si však v náboženské škole vypěstoval odpor k islámu tak silný, že už ho provázel po zbytek života. O pár let později byl přijat na vojenskou akademii v Istanbulu, kde absolvoval v hodnosti štábního kapitána.

Vojenské úspěchy při odražení italské armády u pevnosti Tobruk, či úspěšná obrana Dardanel proti silnějším nepříteli zaručily mladému veliteli titul národního hrdiny a brzy byl znám po celém Turecku.¹⁹ Díky tomu mohl Mustafa Kemal postupně stoupat po společenském žebříčku dál. Již během svých studií se začal zajímat hlouběji o politické dění v Osmanské říši. Jak již bylo zmíněno, v této době neexistoval parlament a veškeré zakládání politických stran či skupin bylo zakázáno.

Roku 1923, krátce po 1. světové válce bylo jednáno o mírové smlouvě v Lausanne, toto jednání však dospělo do slepé uličky a bylo přesušeno. Národní shromáždění rozhodlo o svém rozpuštění, a o vypsání nových voleb.

¹⁸ BLACKER, Hereth. Mustafa Kemal—Ataturk (1881–1938). *Alcohol and Alcoholism* [online]. 5. neuvvedeno, 1970, s. 64-68 [cit. 2021-03-03]. str. 64.

¹⁹ Díky skvělé vojenské taktice při obraně Dardanelských úžin r. 1915, si Mustafa Kemal r. 1916 vysloužil hodnost generála.

Tohoto kroku využívá Mustafa Kemal a několik dní před parlamentními volbami zakládá Sdružení pro obranu lidských práv (*Müddâfaa-i hukuk cemiyetleri*).²⁰ Tato strana nakonec získala ve volbách všechny mandáty. Mustafa Kemal se stal jejím doživotním vůdcem a postupně si přisvojil velkou moc. Podle své libovůle jmenoval do funkce nejvyšší funkcionáře, a také kandidáty na poslance. Dá se tak říci, že prakticky sám určil složení celého parlamentu. Díky tomuto kroku mohl začít realizovat svou vizi na zrod nového Turecka.

Po celé tři roky upevňuje své postavení ve vyšších politických kruzích a snaží se vypořádat s růstem nespokojenosti obyvatelstva v důsledku válečné únavy. Kemalisté se také vypořádali s vlivem sultána, a to velmi radikální cestou - zrušením sultanátu a změnou osoby chalífy.²¹ Někteří kemalisté po tomto kroku popsali chalífát jako černého ptáka, konkrétně vránu, jako špatné znamení vznášející se nad Turky po celá staletí.²²

Jednání o mírové smlouvě v Lausanne bylo definitivně ukončeno podpisem mírové smlouvy 24. července 1923. Bývalé okupační velmoci tak oficiálně uznaly nezávislost Turecka. Tato smlouva může být také považována jako celkové vítězství kemalistů.²³ V tomto roce Mustafa Kemal vyhláší Tureckou republiku, a stává se tak jejím prvním prezidentem. Mustafa Kemal tuto funkci vykonával až do své smrti roku 1938. Během této doby vytvořil z Turecka sekulární stát.

Mustafa Kemal umírá 10. listopadu 1938 v Istanbulu na komplikace spojené s cirhózou jater. S touto nemocí bojoval již několik let.

²⁰ Po vyhlášení republiky byla tato strana přejmenovaná na Republikánskou lidovou stranu, turecky *Cumhuriyet Halk Fırkası*. KREISER, Klaus, Christoph K. NEUMANN a Petr KUČERA. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010., str. 184.

²¹ KARPAT, Kemal H. *Turkey's Politics: The Transition to a Multi-Party System*. New Jersey: Princeton University Press, 1959. str. 40.

²² YILMAZ, Kaya. *Journal of Social Studies Education Research: Critical Examination of the Alphabet and Language Reforms Implemented in the Early Years of the Turkish Republic* [online]. nevedeno, 2011(2(1), 59-82 [cit. 2021-02-23]. str. 64, citováno z: ERSANLI, Büşra. The Ottoman Empire in the historiography of the Kemalist era: A theory of fatal decline. V FAROQHI, Suraiya a Fikret ADANIR. (Eds.), *The Ottomans and the Balkans: A discussion of historiography*, Leiden: Brill. 202. str 115-154.

²³ PRAVEC, Karel. *Kemal Atatürk*. Praha: Svoboda, 1967. Portréty (Svoboda). str. 79.

5 STRUČNÝ PŘEHLED PROVEDENÝCH REFORM

Mustafa Kemal byl spolu s mnoha svými vrstevníky přesvědčen, že pro přežití Turecka neexistuje žádná jiná alternativa než radikální, tj. rychlá a úplná modernizace a sekularizace.²⁴

Již 1. listopadu 1922 byl zrušen sultanát, 13. října 1923 předložil Velkému shromáždění návrh dodatku k ústavě, který stanovil za hlavní město Turecka Ankaru. Po bouřlivém jednání byl návrh přijat. Tento krok se setkal s velkým pobouřením obyvatelstva, neboť Istanbul byl vnímán jako tradiční hlavní město osmanských panovníků. Vše vyústilo v krizi, z níž nenacházeli poslanci žádné východisko. O několik dní později, tedy 29. října Kemal prohlásil, že jediné řešení této krize je další dodatek k ústavě, který stanovil již republikánskou formu vlády.²⁵ Po jeho přijetí byl Mustafa Kemal zvolen prvním prezidentem Turecké republiky.

Ani po tomto úspěchu se Mustafa Kemal nezastavil a i nadále pokračoval s reformami, z nichž některé byly zcela zásadní pro další vývoj nově vzniklé republiky. Mustafa Kemal měl za cíl, aby se Turecko co nejdříve proměnilo v moderní stát, svou vizi představil také v jedné ze svých myšlenek, kde řekl:

„Budeme žít jako vyspělý a civilizovaný národ uprostřed současné civilizace“, což v jeho případě znamenalo, že takový národ musel být sekulární a racionální s důrazem na vědu a moderní vzdělání, aby vytvořil moderní průmyslovou republiku.²⁶

Velká část jeho reform se soustředila na náboženství, například tzv. kloboukový zákon zakazoval nošení fezu či turbanu. Tento zastaralý kus oblečení byl vyměněn za moderní, tedy evropský klobouk. Oblékání celkově se stalo cílem reformace. Dosavadní oděvy, které Turci nosili (fezy, turbany, široké kalhoty, závoje...) byly pro Kemala symbolem úpadku a pokleslé společnosti, a

²⁴ KREISER, Klaus, Christoph K. NEUMANN a Petr KUČERA. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. str. 195.

²⁵ PRAVEC, Karel. *Kemal Atatürk*. Praha: Svoboda, 1967. Portréty (Svoboda). str. 91.

proto je zakázal.²⁷ Hlavním kalendářem byl ustanoven gregoriánský kalendář, den odpočinku připadal nově na neděli, a nikoli na pátek, jak tomu bylo v islámských zemích. Mustafa Kemal prosadil také reformu, na základě které bylo povinné používat příjmení. Právě na základě této reformy mu byl roku 1934 parlamentem udělen titul „Atatürk“, tedy otec Turků.

Velmi důležitou reformou se stala reforma soudnictví. Turecko převzalo nový občanský zákoník dle švýcarského vzoru. Hlavní výhodou tohoto zákoníku bylo, že byl velmi přehledný a srozumitelný. Zákoník evropského typu také značně rozšířil práva žen. Polygamie byla zcela zakázána, mimo jiné, ženy získaly právo volit a právně byly začleněny do stejné společenské úrovně jako muži. Byla zavedena povinná školní docházka. Další reforma, která ovlivnila veškeré obyvatelstvo Turecka, byla jazyková reforma, a právě této reformě už bude věnována celá tato práce.

„Mustafa Kemal věřil, že Turecko je schopno vyrovnat se moderním státům. Reorganizoval armády, zakládal univerzity, prováděl nejodvážnější reformy, ale v pozadí všeho jeho snažení bylo přání, aby v Turecku zavládl mír – válečník byl vystřídán státníkem.“²⁸

²⁶ FEROS, Ahmad. *The Making of Modern Turkey*. London: Routledge, 1993, str. 53.

²⁷ BLANCO, Jorge G a William CAMPBELL. *Atatürk*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basimevi, 1979. str. 353.

²⁸ SARRAUT, Albert. Kemal Atatürk est mort. *Le Temp*. 11. 11. 1938, 1938(348), 1-1.

6 JAZYKOVÁ REFORMA

Nacionalismus, ústřední pilíř kemalistické ideologie, našel svůj význam v silné poptávce po očištění osmanského jazyka nahrazením jeho cizích prvků tureckými slovy, starými i novými. *Halkçılık* - populismus, byl jednou z primárních forem kemalistické formy demokracie, která byla zaměřená na prolomení politických a kulturních bariér, které po staletí oddělovaly obyčejný lid (*halk*) od vzdělaných a privilegovaných vrstev. Právě tento fakt vedl jazykové reformátory k tomu, aby ukončili existenci dvou různých jazyků - jednoduché turečtiny, kterou lidé mluví a psaného jazyka, který byl překryt přejatými výrazy. Právě toto byl hlavní problém osmanské turečtiny. Všechny úřední dokumenty, nařízení sultána či literatura byly psány v jazyce elity s jejím cizím slovníkem a exotickým stylem.²⁹ Nový jazyk měl tyto rozdíly zcela odstranit, měl se přiblížit jazyku lidu, aby mu porozuměly i masy a sloužil jako účinný prostředek výuky ve školách.³⁰ Mimo jiné, Atatürk byl také toho názoru, že pokud mají mít lidé žijící v Turecku národní a světskou identitu, měl by být zrušen jazyk s tak silnými vazbami na islámskou tradici, právě tak jako tomu bylo v případě osmanské turečtiny. V praxi to znamená, že pokud by měl být v Turecku úspěšně zaveden nacionalismus a sekularismus, musí tak být opuštěno od osmanské turečtiny, neboť Atatürkova teorie jazykových reforem předpokládala, že „vliv arabštiny a perštiny na turečtinu škodí pokroku.“³¹

Tato reforma byla také výsledkem snahy o dosažení kulturní integrace se Západem a o absolutní změnu myšlení, zejména u nové generace. Kulturní vazby

²⁹ SPEARMAN, Diana a M. Naim TURFAN. The Turkish Language Reform. *History Today* [online]. 1979, 29(2), 88-97 [cit. 2021-02-28]. str. 91.

³⁰ HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954., str. 20.

³¹ YILMAZ, Kaya. *Journal of Social Studies Education Research: Critical Examination of the Alphabet and Language Reforms Implemented in the Early Years of the Turkish Republic* [online]. nevedeno, 2011(2(1), 59-82 [cit. 2021-02-23]. str. 66. Citováno z: AKURAL, Sabri. M. Kemalist views on social change. In LANDAU, Jacob. M. (Ed.), *Atatürk and the modernization of Turkey*. 1984, str. 125-152. Colorado: Westview Press. str. 133.

na Osmanskou historii tak byly značně oslabeny.³² “Zaplavení osmanské turečtiny nesčetnými arabskými a perskými výrazy bylo nyní považováno za národní ostudu a turecký národ věděl, že musí svůj vznešený národ, a tedy také svůj jazyk zachránit od nánosů z ostatních jazyků.“³³

Reformu tureckého jazyka lze chápat jako jednu z nejradiálnějších, ale také nejefektivnějších reforem, kterou Mustafa Kemal uskutečnil. Týkala se totiž všech společenských vrstev tureckého obyvatelstva.

Osmanská říše bývala už od svého vzniku v roce 1299 zemí, kde drtivá většina obyvatel byla islámského vyznání, nebylo proto nijak zvláštní, že do tureckého jazyka, či přesněji do osmanské turečtiny, se postupně infiltrovalo velké množství arabských termínů. Arabština byla jazykem samotného boha, jazykem, kterým byl sepsán korán. A právě proto se arabština přirozeně stala jazykem náboženství a teologie.³⁴

Postupem času začaly do tureckého jazyka pronikat také perské výrazy. K tomu přispěla především perská literatura, která byla velmi pozitivně hodnocená, a kladl se na ni velký důraz. Perština byla stejně jako arabština jazykem učenců, a každý, kdo v tehdejší Osmanské říši něco znamenal, či se snažil dostat do povědomí, musel tyto dva jazyky ovládat. Perština se stejně jako arabština zapisuje arabským písmem. Ostatně, tak tomu bylo i u osmanské turečtiny. Zapisování bylo tedy takřka stejné, a perština sama o sobě obsahovala velké množství slov, které přejala z arabštiny, týkalo se to především podstatných jmen, kde kromě základního nominálního tvaru převzala také jeho plurál, či různé nepravidelnosti, které se k danému slovu mohly vztahovat.

³² FATIĞ, Yazıcı a Yıldırım TERCAN. History teaching as a nation-building tool in the early republican period in Turkey (1923–1938). *PAEDAGOGICA HISTORICA* [online]. 2018, 2018(4), 433-446 [cit. 2021-02-16]. str. 5.

³³ HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954., str. 19

³⁴ LEWIS, Bernard. *The Emergence of Modern Turkey*. 2nd. London: Oxford University Press, 1968. str.6.

Chlapci již od útlého věku navštěvovali medresy, kde se v části mešity zvané *küllüye* učili memorovat korán. Součástí výuky byla také náboženská nauka, právo, literatura, či se zde mohly vyučovat jiné předměty, které říše považovala za důležité.

Nebylo tedy nijak zvláštní, že většina obyvatel brala arabštinu jako neodmyslitelnou součást každodenního života. Arabština byla také jazykem učenců. Veškeré dokumenty, které v tehdejší době něco znamenaly, byly zapisovány v arabštině. Arabština tedy v této době nabývala na síle, a v dobách největší slávy Osmanské říše, bylo v osmanské turečtině více arabských a perských výrazů než tureckých. Jinými slovy, osmanská turečtina byla prostřednictvím takto smíšeného jazyka silně spojena s islámskou civilizací a s východními společnostmi.³⁵

Administrativní spisy, literatura, divadlo - to vše bylo zapisováno arabštinou, perštinou či osmanskou turečtinou. Tato forma turečtiny se ale od její prostší verze, kterou hovořila velká část středních a spodních vrstev obyvatelstva, značně lišila. Osmanská turečtina obsahovala skutečně mnoho přejatých výrazů z arabštiny či perštiny, zatímco každodenní neboli drsná turečtina (*kaba Türkçe*) obsahovala v drtivé většině výrazy turecké. Toto byl také důvod, proč většinová část prostého obyvatelstva osmanské turečtině nerozuměla.

Turecká společnost si tohoto problému byla vědoma, a proto se již za dob Osmanské říše začaly objevovat jisté teze, které snad měly tento problém ospravedlnit. V jistých pracích, které se věnovaly tomuto problému, se psalo, že turečtina je ve srovnání s arabštinou a perštinou omezená či surová. Někteří autoři těchto tezí dokonce přidali velmi povrchní výmluvu, že mnozí byli

³⁵ YILMAZ, Kaya. *Journal of Social Studies Education Research: Critical Examination of the Alphabet and Language Reforms Implemented in the Early Years of the Turkish Republic* [online]. nevedeno, 2011(2(1), 59-82 [cit. 2021-02-23].str. 66.

dokonce nuceni psát turečtinou, jen aby jim porozuměli ti obyčejní lidé, kteří nevládli arabštinou ni perštinou.³⁶

Stejně jako Osmanská říše byla domovem mnoha etnických skupin, byla přirozeně osmanská turečtina, jak je již zmíněno, směsicí tureckých, arabských, perských s některými italskými, řeckými či arménskými výrazy. Právě z tohoto důvodu nebyla osmanská turečtina přijata tureckými nacionalisty pro západoevropskou nacionalistickou elitu, která chtěla vytvořit nový, ryze turecký stát.³⁷

6.1 Cesta k moderní turečtině

Osmanská turečtina se zapisovala arabským písmem,³⁸ pro velkou část obyvatelstva bylo tedy velmi složité naučit se číst a psát.³⁹ Tento fakt potvrzuje statistika, která nás informuje o tom, že na začátku 20. století bylo v Osmanské říši pouze 9% obyvatelstva gramotných.

Již s příchodem 20. století si Turci začínají uvědomovat extrémně nízkou gramotnost obyvatelstva. S nápadem na vytvoření nové, jednodušší formy abecedy přišel už Enver Paşa, který od roku 1914 působil jako ministr války. Vytvořil vlastní, zjednodušený způsob zapisování, který zvyšoval gramotnost v armádě.⁴⁰ Jen málo kdo ale přemýšlel nad něčím úplně novým, co by se dotklo celého národu. S tímto návrhem přišel až Mustafa Kemal, který byl přesvědčen, že rychlá a úspěšná alfabetizace obyvatelstva je na základě arabského písma nemožná.

³⁶ LEWIS, Bernard. *The Emergence of Modern Turkey*. 2nd. London: Oxford University Press, 1968. str. 6.

³⁷ AYTÜRK, İlker. *Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey*. 6. neuveveno: Middle Eastern Studies, 2004, 1-25.str. 1.

³⁸ Osmanští Turci nepoužívali ryze arabskou abecedu, ale používali abecedu s 33 písmeny. Některá písmena byla upravená či zcela nově vytvořená, aby byla vhodnější pro osmanský jazyk, stejně tak, jako to udělali třeba Peršané pro potřeby zápisu perského jazyka. Citováno z: KAYIRAN, Mehmet, Yahya METINTAŞ. Latin kökenli yeni Türk alfabesine geçiş süreci ve millet mektepleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* [online]. 2009. 24, 191-206 [cit. 2021-02-18]. str. 192.

³⁹ Za velmi nízkou gramotnost obyvatelstva mohl i tehdejší systém vzdělávání, který byl na velice špatné úrovni a ve většině případech bylo vzdělání poskytnuto pouze vyšším vrstvám obyvatelstva.

⁴⁰ FERÖZ, Ahmad. *The Making of Modern Turkey*. London: Routledge, 1993, str. 81.

Atatürk si byl vědom, že tato reforma bude velmi zásadní pro celé Turecko, a že spolu s ní přijde i celá řada nevolí a protestů. Již na Národním shromáždění zasedajícím v Erzurumu roku 1919 představil nahrazení arabské abecedy jako jeden ze svých hlavních cílů. Literatura by měla být srozumitelná celému národu a měla by sjednocovat ideologii kemalismu. Roku 1926, zakládá vláda tzv. Jazykový koncil (*Dil Heyeti*), aby studoval turecký jazyk a řešení jeho problémů.⁴¹ Tento koncil zůstal nečinný až do roku 1928, kdy dostal za úkol prozkoumat záležitosti reformy abecedy. Členové komise poté sestavili závěrečnou zprávu, která sloužila jako základ pro romanizaci tureckého písma.⁴² Právě rok 1928 je v Turecku obecně vnímám jako „začátek jazykové revoluce Atatürka“ (*dil devrimi*).⁴³ Dne 20. března 1928 Národní shromáždění vydalo zákon o přijetí mezinárodních číslic, paradoxně známé jako číslice arabské. V červnu téhož roku zveřejnil výbor istanbulské univerzity pod vedením profesora Köprülüzade Mehmeda Fueta program reformy muslimské bohoslužby, která měla být nyní odříkávána v turečtině.⁴⁴

V létě roku 1928 začala komise pod osobním vedením Atatürka pracovat na vytvoření nové abecedy. Někteří navrhovali jen prostou úpravu arabského písma tak, aby co nejvíce splňovala fonetické potřeby turečtiny.⁴⁵ Nicméně, jak jsem se již zmínila, Atatürk chtěl od arabské formy zapisování bezprostředně opustit

V zapisování osmanské turečtiny tradiční cestou, tedy za použití písma arabského, vypadala turecká slova téměř jako vetřelci v jazyce vzdělané islámské společnosti. Pravopis těchto osmanských termínů byl vskutku obtížný,

⁴¹ HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954., str. 22 a 25.

⁴² AYTÜRK, İlker. „Politics and Language Reform in Turkey: The 'Academy' Debate.“: *Wiener Zeitschrift Für Die Kunde Des Morgenlandes* [online]. vol. 98, 2008, str. 13-30, [cit. 2021-03-03]. str. 13.

⁴³ Označení „*dil devrimi*“ se začalo používat až s příchodem moderní verze turečtiny, můžeme se tedy setkat i se starším a tradičnějším označením „*dil inkilâbi*“.

⁴⁴ LEVONIAN, Lütfi. *The Turkish press: selections from the Turkish press showing events and opinions, 1925-1932*. Athens: School of Religion, 1932. str. 123-126.

⁴⁵ YILMAZ, Kaya. *Journal of Social Studies Education Research: Critical Examination of the Alphabet and Language Reforms Implemented in the Early Years of the Turkish Republic* [online]. nevedeno, 2011(2(1), 59-82 [cit. 2021-02-23].str. 66-67.

nedostatečný a často podléhal různým změnám.⁴⁶ Právě tento fakt použili k ospravedlnění radikální jazykové reformy i lingvisté, kteří tvrdili, že změna abecedy byla nevyhnutelná, neboť zapisování aglutinačního jazyka jako je turečtina semitskou abecedou působí značné problémy, neboť turečtina si je s arabštinou podobná stejně tak, jako angličtina s čínštinou.⁴⁷

Jazykový výbor věřil, že zavádění nové abecedy zabere značný čas i několika let. Značný počet členů výboru tak upřednostňoval, aby zavádění nových písmen bylo prováděno postupně, po dobu až 5 let. Jiní navrhovali, aby tento proces probíhal po dobu 10 let.⁴⁸ Kemal však rozhodl, že přechod na novou formu abecedy musí být uskutečněn do několika měsíců.⁴⁹ Farih Rifki ve svých pamětech napsal:

„Podíval se na mě (Atatürk) a řekl: „Stane se to buď za tři měsíce, nebo vůbec ne.“ Byl jsem ohromen.“⁵⁰

Po tomto Atatürkovo výroku trvalo Jazykové komisi pouhých šest týdnů, než se její členové shodli na nové formě abecedy.⁵¹

Zákon o používání latinské abecedy vešel v platnost 1. listopadu 1928. Z latinské abecedy, která se skládala z 29 písmen, byla vyřazena písmena Q, W a X, neboť se pro potřeby turečtiny nehodila. Naopak byla nová turecká abeceda obohacena o pár písmen, která latinská abeceda neobsahovala, jednalo se o písmena: Ş, Ç, Ğ, İ, Ü a Ö.⁵² Tato nová forma zapisování měla být používána ve

⁴⁶ HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954.), str. 23.

⁴⁷ AYTÜRK, İlker. *Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey*. 6. neuvědeno: Middle Eastern Studies, str. 1., SPEARMAN, Diana a Naim TURFAN. The Turkish Language Reform. *History Today* [online]. 1979, 29(2), 88-97 [cit. 2021-02-28]., str. 90.

⁴⁸ YILMAZ, Kaya. *Critical Examination of the Alphabet and Language Reforms Implemented in the Early Years of the Turkish Republic* [online]. str. 66.

⁴⁹ HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954.), str. 22-23.

⁵⁰ SPEARMAN, Diana a M. Naim TURFAN. The Turkish Language Reform. *History Today* [online]. 1979, 29(2), 88-97 [cit. 2021-02-28]. str. 90-91.

⁵¹ SPEARMAN, Diana a M. Naim TURFAN. The Turkish Language Reform. *History Today* [online]. 1979, 29(2), 88-97 [cit. 2021-02-28]. str.91.

⁵² YILMAZ, Kaya. *Critical Examination of the Alphabet and Language Reforms Implemented in the Early Years of the Turkish Republic* [online]. str. 67., citováno z: KAYIRAN, Mehmet a Yahya METINTAŞ.

všech publikacích od nového roku.⁵³ Zákon o používání nové turecké abecedy⁵⁴ (*Türk harfleri*) byl přijímán natolik negativně, že se do pozice proti Atatürkovi postavila celá řada literátů. Všichni tito lidé, stejně tak jako celý národ, se stali téměř přes noc negramotní. Mustafa Kemal si od tohoto kroku sliboval také to, že lidé, kteří se naučí číst a psát pouze latinkou, by mimo jiné ztratili přístup k náboženské literatuře psané v arabštině, oprostili by se od dlouhé éry existence Osmanské říše a dokázali by se tak snadněji přeorientovat na nové hodnoty.⁵⁵

I přes to, že se jednalo o zcela novou formu zapisování, která s tou předešlou neměla pranic společného, lze říci, že tento nový způsob zapisování lépe podtrhl charakter turečtiny.⁵⁶ Nová abeceda byla totiž navržena tak, aby co nejpřesněji vystihovala výslovnost tureckých slov.

Mustafa Kemal věřil, že má-li se člověk stát člověkem, musí se vzdělat, a proto je národní povinnost zajistit lidem vzdělání. Již 27. listopadu 1928 rozhodlo Velké národní shromáždění o zřízení Národních škol (*Millet Mektepleri*), díky kterým měla být pro všechny občany od 16 do 40 let zprostředkována výuka čtení a psaní tureckého jazyka. K těmto účelům propůjčovaly školní budovy své prostory i v odpoledních hodinách. Činnost těchto škol byla zahájena roku 1929.⁵⁷ Již v tomto roce bylo do těchto škol zapsáno více než milion žáků, ze kterých zhruba polovina získala závěrečné vysvědčení. Do roku 1937 bylo vydaných 1 217 419 diplomů, které se dostupně staly předpokladem k získání zaměstnání ve službách. Díky prudkému nárůstu

Latin kökenli yeni Türk alfabetesine geçiş süreci ve millet mektepleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* [online]. 2009. 24, 191-206 [cit. 2021-02-18]. str. 196.

⁵³ FERUZ, Ahmad. *The Making of Modern Turkey*. London: Routledge, 1993, str. 80-81.

⁵⁴ Tento zákon, který Velké Národní Shromáždění 1. listopadu 1928 schválilo, se nazývá „Přijetí a implementace tureckých dopisů“ (*Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Hakkındaki Kanun*).

⁵⁵ FATİH, Yazıcı a Yıldırım TERCAN. History teaching as a nation-building tool in the early republican period in Turkey (1923–1938). *PAEDAGOGICA HISTORICA* [online]. 2018, 2018(4), 433-446 [cit. 2021-02-16]. str. 5., YILMAZ, Kaya. *Critical Examination of the Alphabet and Language Reforms Implemented in the Early Years of the Turkish Republic* [online]. str. 66.

⁵⁶ HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954., str. 23.

⁵⁷ FERUZ, Ahmad. *The Making of Modern Turkey*. London: Routledge, 1993, str. 81.

gramotných lidí se také zvýšil prodej knih, které byly vydávány již v novém jazyce.⁵⁸

Ti, co měli zájem rozšiřovat své znalosti i v jiných oborech, jako bylo třeba umění, literatura či hudba mohli navštěvovat tzv. lidové domy, které vznikaly především během roku 1932. Důležité je také podotknout, že náboženská výuka se na státních školách stala pouze součástí výuky dějepisu. I ta však byla pod kontrolou Ministerstva školství, která dohlížela na dodržování principu republikánství, nacionalismu a především laicismu i během vyučování.⁵⁹

Díky Atatürkovo reformě školství, se vzdělání stalo dostupné pro všechny vrstvy obyvatel včetně dívek a bylo zcela zdarma.

Nová abeceda alfabetizaci národa značně urychlila. Nutno podotknout, že toto vše nebylo zásluhou jen nové abecedy, nýbrž také zavedením povinné školní docházky. Právě školní vzdělání bylo před Atatürkovými reformami pro mnohé tabu, a navíc bylo dostupné pouze pro chlapce. Zatím co roku 1927 při sčítání lidu bylo méně než 9% populace gramotná,⁶⁰ roku 1935 byla gramotnost obyvatelstva na více než 20%.⁶¹ Pro Atatürka to bylo ale stále málo, navíc gramotnost se týkala především vyšších vrstev a městského obyvatelstva, zatímco venkov zůstával i nadále zaostalejší a méně rozvinutější oblastí. Ti vzdělanější lidé, kteří na venkově žili, většinou uměli jen několik málo súr z koránu. Pravdou je, že tato skutečnost úřadům či vlastníkům půdy, kterou rolníci obdělávali, vyhovovala, neboť v případě, že by venkované byli gramotní, tak by hrozilo, že by se mohli dočíst víc, či se vůbec dozvědět o svých právech, které jim byly stále upírány, a vyšší vrstvy by tak mohly začít čelit velkému množství stížností, které by byly na ně z řad rolníků posílány. Dalším problémem venkova byl nedostatek škol, a především nedostatek učitelů. Nedostatečné množství učitelů se stalo celoplošným problémem, neboť dříve se vzdělávání

⁵⁸ KREISER, Klaus, Christoph K. NEUMANN a Petr KUČERA. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. str. 199.

⁵⁹ KREISER, Klaus, Christoph K. NEUMANN a Petr KUČERA. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. str. 199-201.

⁶⁰ Skutečná gramotnost byla pravděpodobně ještě nižší.

⁶¹ FEROS, Ahmad. *The Making of Modern Turkey*. London: Routledge, 1993, str. 81.

týkalo jen chlapců, a to především z městského obyvatelstva, leč nyní byla reforma vzdělávání zaměřená na všechny vrstvy tureckých obyvatel. Vzdělávání byli nyní i dospělí lidé a také ženy. Z tohoto důvodu nemohly bývalé učební prostory kapacitně stačit. Největší problém byl však ve shánění učitelů, kterých byl opravdu nedostatek. Po zavedení latinky se celé Turecko bez výjimek stalo téměř přes noc negramotné, proto nyní najít někoho kdo latinku ovládá natolik, aby své zkušenosti mohl předávat jiným lidem, bylo velice obtížné.

Velký problém v realizaci gramotnosti obyvatelstva představoval turecký venkov. Téměř všechny reformy, které byly provedeny, byly zrealizovány především ve velkých městech jako je Istanbul či Ankara, na venkově však téměř žádné změny lidé nezaznamenali. Stejná komplikace nastala i při zavádění vzdělávání reformy do praxe. Na venkově nebyly téměř žádné školy a najít učitele, kteří by dobrovolně šli učit do oblastí, které jsou často tak zaostalé, že elektřina či tekoucí voda je téměř vzácností, bylo skutečně velmi obtížné. Na řešení tohoto závažného problému se aktivně podílel i sám Mustafa Kemal, který projížděl Tureckem a lidem vysvětloval důležitost vzdělání. Mustafa Kemal také mnohokrát působil v roli učitele, když osobně psal na tabuli nová písmena.⁶² Atatürk se také nedostatek učitelů snažil kompenzovat tím, že apeloval na již vzdělané jedince:

„Učte novou tureckou abecedu každého občana, ženu, muže, nosiče i lodníka. Je to naše národní povinnost. Mějme na paměti, že je ostuda, když pouze deset či dvacet procent lidí umí číst a psát a zbylých osmdesát či devadesát procent to neumí. Nejsme národem, který by se za sebe měl stydět. Tento národ byl vytvořen proto, aby mohl být hrdý na sebe a svou slavnou minulost. Není naší chybou, že více než osmdesát procent národa je negramotných. Je to chybou těch, kteří se snažili držet Turky v okovech a nesnažili se pochopit jejich národní uvědomění. Nyní je na nás, abychom vymýtili tyto chyby minulosti. Pouze s

⁶² FEROUZ, Ahmad. *The Making of Modern Turkey*. London: Routledge, 1993. str. 80-84., SPEARMAN, Diana a M. Naim TURFAN. The Turkish Language Reform. *History Today* [online]. 1979, 29(2), 88-97 [cit. 2021-02-28]. str. 91.

vlastním písmem a vlastní přirozenou inteligencí se náš národ bude moci postavit na stranu civilizovaného světa.“⁶³

Kvůli velmi obtížné realizaci vzdělávání venkova se Atatürk nakonec rozhodl o vytvoření komise, jejímž primárním úkolem bylo nalézt řešení k tomuto problému. Na základě působení tohoto institutu bylo roku 1937 rozhodnuto o založení prvního Vesnického institutu. Jednou z nejšťastnějších věcí, které v této době mohly Turecko potkat, bylo, že od roku 1936 do roku 1946 byl ministrem školství Hasan Ali Yucel, který byl typickým osvícencem. Právě v této době se začalo školit velké množství budoucích učitelů Vesnických institutů. Hasan Ali Yucel v mnoha případech osobně vyškolil vesničany jako vesnické učitele.⁶⁴ Cílem těchto institutů bylo předávat znalosti o moderních způsobech obdělávání půdy a také vzdělávat mladší generace tak, aby své nově nabyté vědomosti mohli následně předávat dále. Tyto instituty zaznamenaly největší rozmach v 40. letech, nicméně právě v této době je pravice začala odsuzovat z šíření nežádoucích ideologií, jako byl např. komunismus. Z tohoto důvodu byl roku 1950 Atatürkův nástupce İsmet İnönü nucen tyto instituty zavřít.⁶⁵

6.2 Turkizace jazyka

Jak již bylo výše zmíněno, jazyková reforma byla jeden z primárních projevů tureckého nacionalismu a panturkismu. Nutno však podotknout, že i přes obrovský vliv nové abecedy na obyvatelstvo nebyla reforma písma hlavním cílem kemalistických reforem. Reforma, na kterou bral Mustafa Kemal největší zřetel, byla reforma tureckého jazyka.⁶⁶

⁶³ HARF VE DİL DEVRİMİ: Yeni Türk harfleri. *T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu: Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı* [online]. [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.atam.gov.tr/duyurular/harf-ve-dil-devrimi>

⁶⁴ ÇORA, Ali Nazmi. *Atatürk the leader of the century and Atatürk's thought system*. Nezávisle publikováno, 2019. Str. 41-42.

⁶⁵ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. Praha: Libri, 2006. str 82-83.

⁶⁶ SPEARMAN, Diana a M. Naim TURFAN. The Turkish Language Reform. *History Today* [online]. 1979, 29(2), 88-97 [cit. 2021-02-28]. str. 91.

Jak již bylo zmíněno, cílem reformátorů bylo vytvořit nový jazyk (*yeni lisan*). Tento „nový jazyk“ měl být založen na lidové mluvě obyvatel Osmanské říše. Hlavním zdrojem pro vytvoření této nové verze jazyka se stala *kaba Türkçe*, neboli drsná turečtina, kterou hovořila prostá část obyvatelstva, a zejména ženy. Důvod, proč se Atatürk rozhodl zrovna pro „turečtinu prostého lidu“, která čerpala především z mluvy žen, byl prostý. Ženy tehdejší doby byly v drtivé většině případů negramotné. Z toho lze velmi jednoduše vyvodit, že tyto ženy neměly téměř žádný přístup k písemnostem, které byly psány tou verzí turečtiny, kterou používalo vzdělané obyvatelstvo vyšších společenských vrstev, tudíž se do jejich aktivní slovní zásoby slova cizího původu dostávala jen zřídka. Většinová část používaných pojmů měla opravdu ryze turecký základ, a proto bylo jednodušší vytvořit čistou turečtinu právě z této verze.

Atatürkovo finální rozhodnutí bylo, že hlavní předlohou pro vytvoření nové turečtiny se stane verze drsné turečtiny, kterou běžně používal lid v ulicích Istanbulu. V praxi se však tento postup trochu lišil. Autoři, kteří pracovali na vytvoření tzv. *yeni lisan*, nepoužívali slovník obyčejných lidí, ale slovník vzdělaných, který byl silně ovlivněn starým literárním jazykem.⁶⁷

Dne 12. července 1932 byla oficiálně založena Turecká jazyková společnost (*Türk Dil Kurunu*).⁶⁸ Podle druhého článku stanov bylo cílem společnosti „zdůraznit skutečnou krásu a bohatství tureckého jazyka, a povýšit ho na nejvyšší úroveň, kterou si mezi ostatními světovými jazyky právem zaslouží.“⁶⁹

V září roku 1932 se v bývalém sultánském paláci Dolmabahçe v Istanbulu sešel První jazykový kongres (*Türk Dil Kurultayı*). Tento kongres rozhodl o zřízení Hlavního společenského výboru, který poté rozhodl o následujících krocích k rychlé a účinné reformě běžného tj. netechnického slovníku.

⁶⁷HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954., str. 17-18. Citováno z T.D.K., 6. T. D. Kurultayı (Ankara 1951), str. 5-6.

⁶⁸ Původní název zněl *Türk Deli Tetkik Cemiyeti*, roku 1934 byl název změněn na *Türk Dili Araştırma Kurunu* a nakonec roku 1936 na současný název *Türk Dil Kurunu*.

⁶⁹ T.D., NO.1, Kurultayı: Acts of 1st, 3rd-6th Turkish language Congress (1933), str. 4.

- a) Shromažďování a publikování tureckých slov přítomných v populárním jazyce a ve starých textech.
- b) Definice principů slovtvorby v turečtině a tvorba slov z tureckých kořenů
- c) Navrhování a šíření takových tureckých slov, která by mohla nahradit slova cizího původu používaná v turečtině, zejména pak v psaném jazyce.⁷⁰

Právě poslední z uvedených bodů, který měl za úkol především zjednodušit turecký jazyk tak, aby se stal srozumitelný všem vrstvám obyvatelstva, měl mnohdy zcela opačný důsledek. Hledání ryze tureckých slov bylo založeno na analyzování starých textů, středověkých nápisů, slovníků různých turkických národů, komentářů koránu či překladů klasických perských a arabských děl z různých zemí v různém období. Tam byla hledána slova, která v moderní turečtině neexistují nebo již neexistují.⁷¹

V každé vesnici byl zřízen jazykový výbor, který měl několik členů: starosta, ředitelé středních škol a ředitelé místních poboček ministerstev školství a zdravotnictví. Tyto výbory dohlížely na první bod Jazykového kongresu - sběr tureckých slov. Pro každé slovo byl použit samostatný tvar, bylo zde uvedeno jeho synonymum, antonymum, skupiny, které toto slovo používají, a kde a kdy bylo slovo slyšeno. V září 1933 bylo v čele Jazykových společností přijato a zpracováno přesně 129 272 formulářů.⁷²

Poté, co bylo nalezeno několik tisíc slov z výše uvedených zdrojů a místních dialektů, bylo v letech 1933/4 zahájeno šetření na základě kterého se z těchto slov měly vybrat vhodné ekvivalenty, které měly nahradit slova cizího původu. Roku 1933 bylo zahájeno veřejné šetření. Každý den po dobu třech měsíců byly na titulních stránkách novin zveřejňovány seznamy 10-20 slov

⁷⁰ HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954., str. 27-26., citováno z *Türk Dil Kurunu, Söz Derleme Dergisi*, (Istanbul, 1939) str. 7-8

⁷¹ HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954., str. 27-28

arabského nebo perského původu a lidé byli požádáni, aby k těmto slovům našli vhodné turecké ekvivalenty.⁷³ První noviny s tímto seznamem vyšly 12. března 1933, poslední seznam byl vytištěn 2. července 1933.⁷⁴ O výsledku tohoto šetření bylo jednáno v téže roce v Dolmabahçe, Tureckou jazykovou společností. Studie přezkoumávání sebraných listů pokračovaly až do konce roku 1933.⁷⁵

Do aktivní slovní zásoby se díky tomuto šetření mělo dostat více než 1400 slov, která byla již dlouhou dobu zapomenuta. I přes velkou odezvu lidí bylo tedy toto šetření zcela nedostatečné. Na základě tohoto neúspěchu začala být možná nová slova vybírána ještě přísněji. Opět bylo shromážděno velké množství materiálu při prosévání starých textů a slovníků. Na základě toho všeho, byla v létě 1934 vydána „Sbírka tureckých ekvivalentů osmanských slov“ (*Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi*).⁷⁶ Tato práce obsahuje více než 7000 slov cizího původu, k nimž je přiřazeno asi 30 000 tureckých slov, které jsou zde označeny jako možné náhražky.⁷⁷ První svazek tohoto glosáře byl vydán 17. dubna 1934 a byl zaslán příslušným osobám, jakými byly učitelé, básníci, spisovatelé, lingvisté a novináři.⁷⁸

I přes opravdu velkou snahu nahradit co možná největší množství slov perského či arabského původu tureckými ekvivalenty všem brzy došlo, že úplnou turkizaci jazyka provést nelze. Nějaká slova cizího původu byla v běžné mluvě již tak zakořeněná, že bylo téměř nemožné tato slova zcela vymítit. I přesto *Tarama Dergisi* navrhla celou řadu slov, která se stala nedílnou součástí

⁷² SPEARMAN, Diana a M. Naim TURFAN. The Turkish Language Reform. *History Today* [online]. 1979, 29(2), 88-97 [cit. 2021-02-28]. str. 95., BALYEMEZ, Sedat. "Okul" Kelimesi, "Ekol"den mi Geliyor? *SDU Journal of Social Sciences* [online]. 2017, (40), 115-147 [cit. 2021-02-28]. str.3.

⁷³ Kompletní zveřejnění těchto slov můžeme najít v T.D. I, No.1, str.104-115 a No.2, str. 21-23.

⁷⁴ BALYEMEZ, Sedat. "Okul" Kelimesi, "Ekol"den mi Geliyor? *SDU Journal of Social Sciences* [online]. 2017, (40), 115-147 [cit. 2021-02-28]. str. 119.

⁷⁵ BALYEMEZ, Sedat. "Okul" Kelimesi, "Ekol"den mi Geliyor? *SDU Journal of Social Sciences* [online]. 2017, (40), 115-147 [cit. 2021-02-28]. str. 121.

⁷⁶ HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954.), str. 30.

⁷⁷ HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954.), str. 29-30, citováno z *Tarama Dergisi*, I, str. 6., T.D. I. No. 13, str. 9.

⁷⁸ BALYEMEZ, Sedat. "Okul" Kelimesi, "Ekol"den mi Geliyor? *SDU Journal of Social Sciences* [online]. 2017, (40), 115-147 [cit. 2021-02-28]. str. 121.

každodenní moderní turečtiny,⁷⁹ byla turkizace jazyka tak násilná, že v praxi spíše způsobovala v komunikaci četná nedorozumění. V roce 1934 pronesl dokonce sám Atatürk několik nesrozumitelných projevů, a když se v 60. letech forma turečtiny ustálila, muselo být mnoho jeho projevů pronesených v době jazykové reformy, překládáno do srozumitelnější formy.⁸⁰

V srpnu roku 1934 se konal Druhý jazykový kongres, kde bylo rozhodnuto o dalším kroku, a to o výběru co nejlepších ekvivalentů. Opět kongres spoléhal na pomoc veřejnosti, a tak od března do května roku 1935 byly v novinách zveřejněny seznamy vybraných slov a veřejnosti byl opět poskytnut jeden měsíc na vyjádření. Na podzim roku 1935 byl výsledek tohoto šetření zveřejněn ve formě „osmansko-tureckého kapesního glosáře“ (*Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu*).⁸¹ Již brzy bylo ale všem jasné, že dokud nebudou turecké ekvivalenty zcela přijaty veřejností, nemůže být od slov cizího původu zcela upuštěno. Jazykový kongres tak u vydání kapesního glosáře vydal prohlášení, ve kterém řekl

„Účelem této práce je poskytnout skutečné turecké náhražky slovům, která jsou považována za cizí, protože jsou používána pouze v našem psaném jazyce a nenacházejí se v mluveném jazyce lidu.“⁸²

Jak jsem již zmínila výše, nějaká slova cizího původu byla v jazyce lidu tak zakořeněná, že bylo velmi těžké přimět lid k používání jejich tureckých ekvivalentů. Z tohoto původu byla celá řada těchto slov v kapesním slovníku zachována. Některá z nich byla pouze lehce poturečtěna a byly k nim pouze napsané možné turecké ekvivalenty.⁸³ Tato nová politika byla také řádně

⁷⁹ Příklad těchto slov: *çerçeve*: rám, *ve*: a, *hizmet*: služba, *para*: peníze, *kağıt*: papír...

⁸⁰ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. Praha: Libri, 2006. str. 88, TEKINALP, Moise Cohen. *Kemalismus*. Přeložil Vojtěch ČÍŽEK. V Praze: Orbis, 1938, Politická knihovna: sbírka spisů politických, právních, národohospodářských a sociálních. Str. 125-132

⁸¹ HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954.), str. 32.

⁸² HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954.), str. 32., citováno z T.D., I. No.13, str. 9.

⁸³ Příklad těchto slov: *can*: duše, *defter*: seznam/zaznamenávat, *devlet*: stát, *din*: náboženství, *zarar*: chyba, *kanun*: právo, *dost*: kamarád, *Kabul*: souhlas...

odůvodněna „Podle výpočtu provedeného kongresem se donedávna myslelo, že tato slova jsou arabská, perská či mají jiný původ, ale nyní bylo prokázáno, že jsou odvozeny z tureckých kořenů.“⁸⁴

Téměř současně s vydáním *Kılavuzu*- kapesního slovníku přišli Turci se zcela novou lingvistickou teorií známou jako „teorie slunečního jazyka“ (*Güneş-Dil Teorisi*).

6.3 Teorie slunečního jazyka

Tato Atatürkova snaha o očištění tureckého jazyka, jak jsem se již zmínila výše, byla vskutku radikální, a tak bylo zapotřebí provést víc než samotnou reformu. Atatürk potřeboval určitou vědeckou tezi, která by poskytla ospravedlnění těchto rozsáhlých změn.⁸⁵

Teorie slunečního jazyka (*Güneş-Dil Teorisi*) byla tedy dalším nástrojem, který sloužil k tomu, aby co možná nejvíce podpořil, a také odůvodnil extrémní míru turkizace jazyka. Jednalo se o tezi, na základě které se Turci snažili dokázat, že všechny jazyky pocházejí z jednoho společného prajazyka. Tímto prajazykem měla být právě turečtina. Podle všeho byla turečtina jazykem první generace, a je tudíž matkou všech ostatních jazyků. Díky této teorii se úsilí o očištění turečtiny od cizích slov značně zjednodušilo, neboť všechna slova pocházejí z turečtiny. Jak jsem již psala v minulé kapitole, slova, pro která jazykový institut zkrátka nenalezl žádný adekvátní turecký ekvivalent, byla očištěna tím, že kořen slova má díky této teorii turecký základ a tudíž se slovo může v běžné mluvě dále používat. Teorie slunečního jazyka sloužila také jako jistý motor pro poturečťování co možná největšího množství slov. Turečtina byla chápána jako

⁸⁴HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954., str. 33. Citováno z: T.D., I. No.16, str. 22-23.

⁸⁵ Příběh jisté teorie „jazyka slunce.“... Je turečtina opravdu nejstarší jazyk na světě? *Turkeynow* [online]. 2. 9. 2020 [cit. 2021-02-18].

jazyk, který je nadřazený všem ostatním jazykům, a proto bylo zcela nepřijatelné, aby tak vznešený jazyk jako je právě turečtina obsahoval slova cizího původu.

Důvody, proč tato teorie dostala název po slunci, nejsou náhodné. Tvrdilo se, že jazyk se zrodil jako akt uctívání, jako součást starověkého turkického rituálu v kultu slunce. Středoasijské věřící, kteří chtěli pozdravit všemohoucí slunce a jeho životadárné schopnosti, tak učinili proměnou jejich nesmyslného blábolení na soudržný soubor rituálních výroků. Toto vše se podle tvrzení odehrálo ve střední Asii, ale v důsledku klimatických změn a velkého sucha začala tato prastará civilizace migrovat všemi směry. Přirozeně si s sebou tito lidé přenášeli svou neolitickou kulturu a samozřejmě také jazyk. Právě přenášení tureckého jazyka do všech částí světa nakonec způsobilo, že každý primitivní jazyk byl následně obohacen o nejdůležitější pojmy nezbytné pro abstraktní myšlení a celkové vyjadřování.⁸⁶

Jistá teorie o tom, že je turečtina opravdu matkou všech ostatních jazyků, vznikla již koncem 19. století. Již roku 1894 napsal Ferâizcizâde Mehmed Şakir⁸⁷ z Bursy gramatiku a rukopis předal Abdülhamidovi II. V úvodních poznámkách prohlašoval, že zjistil, že všechna jména, která všemohoucí Bůh naučil Adama v ráji, jsou slova tureckého původu, a že všechny jazyky byly odvozeny právě od tohoto základu.⁸⁸

Krátce před první světovou válkou se o historii tureckého jazyka začal zajímat také turecký lingvista a politik Samih Rifat. Právě on přišel s teorií, že turecký jazyk byl nejstarším jazykem na zemi, a že poskytl klíčové prvky pro

⁸⁶ AYTÜRK, İlker. *Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey*. 6. nevedeno: Middle Eastern Studies, 2004, str. 16.

⁸⁷ Turecký dramatik, překladatel arabských a perských děl do turečtiny. Ve svém díle, publikovaném roku 1894 tvrdí, že turecký jazyk je lepší než arabština a perština, a že všechny jazyky se rodí z turečtiny. Citováno z ALBAYRAK, Nuretin. FERÂİZCİZÂDE MEHMED ŞÂKİR. *TDV İslâm Ansiklopedisi* [online]. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1995 [cit. 2021-03-01].

⁸⁸ AYTÜRK, İlker. *Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey*. 6. nevedeno: Middle Eastern Studies, 2004, str. 1-25, str. 12, citováno z SIRRI, Levend A. *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: Türk Dil Kurunu Yayınları, 1960. str.289–90.

tvorbu dalších jazyků.⁸⁹ Dne 3. dubna 1922 měl Samih Rıfat na ministerstvu školství v Ankaře přednášku, kde představil tuto svou domněnku. Kazım Nami Bey, který schůzi předsedal, byl zcela přesvědčen, že to, co zrovna slyšel, je pravda a rozhodl se tuhle teorii prohlásit za vědecký fakt. V tu chvíli však zasáhl Topçu İnsan Bey, který tvrdil, že tato teorie postrádá vědecké opodstatnění, a proto bylo nemožné o tomto vůbec hlasovat.

Teorie Samiha Rıfata si vyžádala spoustu kritiky a výsměchu, dokonce i uvnitř nacionalistických kruhů. Samih Rıfat měl však velmi vysoké postavení na ministerstvu školství, a tak se mu povedlo vydat malou knihu Pravidla skloňování dopisů v turečtině a původ řeči (*Türkçe'de Tasrif-i Huruf Kanunları ve Tekellümün Menşei*).⁹⁰ Právě tato práce společně s dalšími publikacemi Samiha Rıfata, které se objevily v tisku roku 1922, nakonec představovaly základ, na kterém je postavena teorie slunečního jazyka.⁹¹

V červenci roku 1932 na Prvním tureckém historickém kongrese byla představena nová historická teze, která mimo jiné obsahovala také teorii slunečního jazyka.⁹² Na tomto kongrese vystoupil také Samih Rıfat jako zástupce ředitele Společnosti tureckého historického výzkumu (*Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti*). Následně byl spolu s dalšími členy kongresu pozván do Atatürkova sídla Çankaya v Ankaře, kde ho Atatürk osobně jmenoval ředitelem nové Společnosti pro výzkum tureckého jazyka (*Türk Dili Tetkik Cemiyeti*).⁹³ Právě Společnost pro výzkum tureckého jazyka byla pověřená, aby našla důkazy, které

⁸⁹ AYTÜRK, İlker. *Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey*. 6. nevedeno: Middle Eastern Studies, 2004, str. 1-25, str. 13.

⁹⁰ RIFAT, Samih, *Türkçede Tasrif-i Huruf Kanunları ve Tekellümün Menşei*, Ankara Maarif Vekaleti Telif ve Tercüme Heyetinde 3. Nisan 1938 Tarihinde Samih Rıfat Bey Tarafından Okunan Rapor Ankara: Matbuat ve İstihbarat Matbaası, 1938.

⁹¹ AYTÜRK, İlker. *Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey*. 6. nevedeno: Middle Eastern Studies, 2004, str. 1-25, str. 15.

⁹² ÇAĞLAR, Günay. Atatürk ve Tarih Reformu. *Erdem Dergisi Atatürk'ü Kavramak Cumhuriyet Özel Sayısı* [online]. 33. ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ, 1999, s. 715-720 [cit. 2021-03-01] str. 718.

⁹³ AYTÜRK, İlker. *Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey*. 6. nevedeno: Middle Eastern Studies, 2004, str. 30, citováno z: EŞREF, Ruşen. *Türk Dili Tetkik Cemiyeti: Kurulduğundan İlk Kurultaya Kadar Hatıralar*. Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1933, str. 5-7.

by tuto teorii dokazovaly. A právě k systematizaci těchto myšlenek se skvěle hodila „teorie slunečního jazyka“.

Samih Rifat o 3 měsíce později svolal První kongres tureckého jazyka, přednesl svůj projev, a dva měsíce poté zemřel.

Důkazy o této teorii hledal také turecký diplomat v Mexico City - Tahsin Mahsin Mayatepek, který připravil seznamy slov ve středo a jihoamerických jazycích, o kterých se domníval, že mají turecký základ a představil svá zjištění na Druhém kongrese o turečtině.⁹⁴ Jeden z hlavních bodů tohoto kongresu byla snaha dokázat podobnost mezi turkickými a indoevropskými jazyky. Na základě toho by již bylo snazší říci, že tyto ač zdánlivě nepříbuzné jazyky mají základ v jednom společném prajazyce. Na základě těchto výsledků byl pak identifikován onen prajazyk, který byl podle všeho nejvíce podobný dnešní turečtině.⁹⁵ Základy, které již zcela jistě formovaly „teorii slunečního jazyka“ se objevily v posledních měsících roku 1935.

Roku 1936 již byla tato teorie aktivně podporována tureckou vládou na Třetím kongrese tureckého jazyka a postupně byla implementována do programů primárního a vysokoškolského vzdělání.⁹⁶

Za účelem dokázání pravdivosti této teorie z historického hlediska bylo dokonce otevřeno mnoho arménských a řeckých hrobů a extrahované lebky byly porovnány s lebkami současných Turků.⁹⁷ Šetření se přeneslo také do mezolitu a neolitu, kde prehistorické jeskynní malby byly prohlášeny za první psané texty v turečtině.

⁹⁴ AYTÜRK, İlker. *Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey*. 6. neuvvedeno: Middle Eastern Studies, 2004, str. 16, citováno z: ÖMER, Tahsin Bay. *Meksika'da Müstamel Maya Dilindeki Türkçe Kelimeler Hakkında İzahat*, Türk Dili, No. 12, 1935, str. 89–94.

⁹⁵ CEYHAN, Bayram. *Türk dil kurumu'nun kuruluş sürecinde mecliste ve basında dil tartışmaları*. Istanbul, 2007. Diplomová práce, Istanbulská univerzita, Ústav sociální věd, katedra sociologie. str. 54.

⁹⁶ SUVARI, Çakir Ceyhan. “A Brief Review of Ethnicity Studies in Turkey.” *Iran & the Caucasus* [online]. 2010, vol. 14, č. 2, 407–417. [cit. 2021-02-28]. str. 412.

⁹⁷ SUVARI, Çakir Ceyhan. “A Brief Review of Ethnicity Studies in Turkey.” *Iran & the Caucasus* [online]. 2010, vol. 14, č. 2, 407–417. [cit. 2021-02-28]. str. 412. Tomuto výzkumu byla podrobena např.

Tato teorie na sebe upoutala kritiku, neboť v tomto ohledu bylo mnoho starověkých národů Blízkého východu, jako byli například Chetité, Sumerové, Urartejci či Churrité jednoduše prohlášeni za Turky.⁹⁸ Stejně tak tomu bylo třeba i s Kurdy. Kurdština byla prohlášena za turecký dialekt a Kurdové tak byli právně prohlášeni za Turky.

Téma se znovu otevřelo 22. srpna 1936 v istanbulském paláci Dolmabahçe na Třetím tureckém jazykovém kongrese, jehož cílem bylo předložit výsledky probíhajících studií jazykové asociace.⁹⁹ Byly zde předloženy důkazy, které by tuto teorii dokazovaly. Kromě jazykových důkazů zde byly předloženy také ty archeologické, které měly Turky ukázat jako zakladatele prvních civilizací. Kongres se konal za přítomnosti prezidenta Atatürka, poslanců, publika a patnácti významných zahraničních turkologů a odborníků na turecký jazyk. Konkrétně na tento kongres byli pozváni vědci z Německa, Ruska, Ameriky, Rakouska, Bulharska, Československa, Francie, Anglie, Švédska, Švýcarska, Maďarska, Rumunska, Jugoslávie a Řecka, aby si poslechli prezentaci na téma „teorie slunečního jazyka“ a podělili se o svůj názor. Ministr kultury Haffet Arrikan byl zvolen za předsedu kongresu. Na kongresu bylo představeno 97 příspěvků, z toho 46 pocházelo od zahraničních vědců.¹⁰⁰ Tito zahraniční odborníci byli také zároveň vybráni jako členové Komise pro teorii slunečního jazyka, kde jejich turečtí kolegové očekávali, že komise tuto teorii zcela podpoří.¹⁰¹ Výsledek však nebyl pro tureckou teorii vůbec dobrý. Tři hosté se komise vůbec nezúčastnili a předem se omluvili z osobních důvodů. Mezi zúčastněnými otevřeně podporovali tuto teorii pouze sovětští vědci, zatímco

lebka Mimara Sinana, o kterém se známé, že byl Armén. Cílem tohoto šetření bylo dokázat, že Mimar Sinan byl se skutečnosti Turek.

⁹⁸ SUVARI, Çakir Ceyhan. “A Brief Review of Ethnicity Studies in Turkey.” *Iran & the Caucasus* [online]. 2010, vol. 14, č. 2, 407–417. [cit. 2021-02-28]. str. 412.

⁹⁹ SAMOYLOVIČ, Aleksandr Nikolajevič. Türkiye’de üçüncü dil kurultayı. *Türk Dili* [online]. Belgelik, 2019, duben 2019, str. 88-98 [cit. 2021-03-18]. str. 88-89.

¹⁰⁰ ÖZLÜ, Hüsnü. Afetinan’ın Cenevre Günleri ve Tarih Çalışmaları. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* [online]. 2011, 10(22), 165-187 [cit. 2021-02-12]. str. 171.

¹⁰¹ Kompletní seznam členů komise je k dispozici v publikaci: Türk Dil Kurultayı, & Türk Dil Kurumu. *Üçüncü Türk Dil Kurultayı 1936: Tezler, müzakere zabıtlar*. 1937, str. 449–451.

ostatní zůstali nestranní.¹⁰² Nedostatek podpory s teorií slunečního jazyka překvapil turecké zástupce přítomné na schůzce. Generální tajemník Institutu tureckého jazyka uvedl, že byl zmaten, když viděl nerozhodnost ze strany hostujících vědců. Ve svém projevu se pokusil vysvětlit toto stanovisko a dodal:

„Postupujeme podle vědecké metodologie, nikoli podle intuice. Naše metodika je metodikou slunečního jazyka. Každá metodika narazí na potíže jako první, proto je přirozené, že tato není přijata hned. Doufáme však, že naši přátelé změni názor, pokud se pokusí porozumět jeden druhému a studovat problém, jak Francouzi říkají, z „large“ perspektivy.“¹⁰³

Dle tradičních zdrojů, které jsou z kongresu k dispozici, zcela chybí důkazy o přijetí této nové teorie, a to jak v tureckých intelektuálních kruzích, tak na mezinárodní vědecké scéně.¹⁰⁴

Jak již text výše napovídá, tato teorie byla postupně odsouzena k záhubě a stala se pouze předmětem Atatürkových zájmů.¹⁰⁵ Sám Atatürk byl však o této teorii natolik přesvědčen, že i po Třetím jazykovém kongrese používal slova, o kterých se domníval, že mají čistě turecký základ, a naopak zcela opustil od používání nově vynalezených slov.¹⁰⁶

¹⁰²Türk Dil Kurultayı, & Türk Dil Kurumu. *Üçüncü Türk Dil Kurultayı 1936: Tezler, müzakere zabıtlar*. 1937, str. 482.

¹⁰³ AYTÜRK, İlker. *Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey*. 6. nevedeno: Middle Eastern Studies, 2004, str. 18., citováno z *Üçüncü Türk Dil Kurultayı 1936*, str. 465.

¹⁰⁴ SZUREK, Emmanuel. LE RECTEUR, LE PROFESSEUR ET LE BÜYÜK ÖNDER La Théorie de la Langue-Soleil sous l'œil de Jean Deny. *Acta Turcica* [online]. 2010, 2(2), 279-303 [cit. 2021-02-28]. str. 280.

¹⁰⁵ AYTÜRK, İlker. *Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey*. 6. nevedeno: Middle Eastern Studies, 2004, str. 18.

¹⁰⁶ DEMİR, Gökhan Y. *Türk Tarih Tezi ile Türk Dil Tezinin Kavşağında Güneş-Dil Teorisi*. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi [online]. 2010, 11 (19), 385-396 [cit. 2021-03-08]. str. 393.

7 ZÁVĚR

Mustafa Kemal měl jeden základní cíl, a to vytvořit z Turecka vyspělý sekulární stát. Osmanská říše, společně s osmanskou turečtinou byly podle Kemala hlavní důvody úpadku. Existenci říše Kemal ukončil založením republiky roku 1923, a tak samotnému pokroku bránila už jen osmanská turečtina. Reforma tureckého jazyka a písma pomohla nově vzniklému státu oprostít se od Osmanské říše, která byla po staletí nedílnou součástí turecké identity, a bohužel také rozdělené společnosti. V Osmanské říši existovaly dva jazyky, jeden z nich byla lidová turečtina, která byla jednodušší a obsahovala především turecké pojmy. Druhá z verzí byla osmanská turečtina, kterou mluvila vzdělaná část obyvatelstva, obsahovala velké množství cizojazyčných výrazů a její zápis za použití arabské abecedy byl velmi obtížný. Mimo jiné, jen velmi malá část obyvatelstva byla gramotná. Mustafa Kemal se rozhodl vyřešit tento problém tak, že ukončil existenci dvou různých jazyků. Turečtina začala být zapisována latinkou, která nepochybně lépe podtrhla charakter tureckého jazyka. Celková reforma školství společně s kombinací zjednodušeného zapisování napomohla zvýšení gramotnosti tureckého obyvatelstva.

Toto Kemalovi ale nestačilo, a tak reformy pokračovaly dále. Tentokrát měl být předmětem reformy samotný jazyk, který obsahoval opravdu velké množství cizojazyčných termínů. Byla založena organizace pro zkoumání tureckého jazyka (*Türk Dil Kurunu*), jejímž cílem bylo vyhledat v tureckých dialektech a v historických textech vhodné turecké ekvivalenty, které měly následně nahradit běžně používaná slova, která měla neturecký základ. Po dobu několika měsíců byl na úvodní straně novin uveřejňován seznam několika běžně používaných cizojazyčných slov a k nim byly přiřazeny turecké ekvivalenty. Na začlenění těchto slov do aktivní slovní zásoby lidu se aktivně podílel také Mustafa Kemal, který tato slova běžně používal a mnohdy mu je připisováno, že sám několik nových slov vymyslel.

Turkizace těchto slov byla ale tak radikální, že místo zjednodušení jazyka měla mnohdy zcela opačný výsledek, a tak se stávalo, že i sám Atatürk přednesl několik nesrozumitelných projevů, které musely být v 50. letech, po ustálení turečtiny přepisovány do srozumitelnější verze.

Třetí otázka, na kterou tato práce odpovídá, zní „Jaké argumenty byly použity k ospravedlnění radikální turkizace jazyka? Jako jeden z hlavních argumentů, na základě čeho byla tato reforma ospravedlňována, byla teorie slunečního jazyka. Tato teze představuje turečtinu jako matku všech jazyků. Právě díky této odvážné teorii mohlo být ukončeno násilné poturečťování cizojazyčných slov, neboť, jak tato teorie tvrdí, všechna slova mají turecký základ, a proto není potřeba poturečťovat to, co již turecké je.

Jako další nástroj k ospravedlnění této teorie lze označit velmi silný nacionalismus, který Atatürk ve své zemi propagoval. Atatürk věřil, že turecký národ je velmi silný a jediný důvod jeho úpadku je jeho orientace na islámské státy. Věřil, že v případě otočení orientace na vyspělou Evropu může Turecko dosáhnout stejné, ne-li vyšší úrovně než evropské mocnosti. Byl také přesvědčen o historické hodnotě tureckého jazyka a tvrdil, že tak krásný a osobitý jazyk jako je turečtina nemůže být infikován cizojazyčnými výrazy, a to že osmanská turečtina byla z většiny tvořena cizojazyčnými termíny, chápal jako urážku.

Co se týče čtvrté a zároveň poslední otázky, je odpověď komplikovanější. Jak bylo na radikální turkizaci pohlíženo po smrti Atatürka, a byly veškeré změny, které byly během této reformy provedeny trvalé? Násilné poturečťování co možná největšího množství slov bylo trendem především ve 30. letech 20. století. Původním cílem tureckých nacionalistů bylo vytvořit ryze turecký jazyk, ale již brzy se museli smířit s tím, že něco takového je zcela nemožné. V této době byla turečtina plná přejatých výrazů. Velké množství slov cizího původu se do turečtiny dostalo především díky náboženství, které spojovalo Osmanskou říši s ostatními muslimskými státy. Bylo tedy zcela přirozené, že do turečtiny

proniklo velké množství arabských pojmů, které se postupem času dostaly do aktivní slovní zásoby lidu, a tak bylo velmi těžké tato slova zcela zakázat a odstranit je z běžné mluvy obyvatelstva. I v moderní turečtině lze vcelku snadno najít slova, která jsou sice poturečtění ale jsou prokazatelně perského či arabského původu. Jazyková reforma měla ale přesto na moderní turečtinu velmi velký vliv a vytvořila z turečtiny jazyk, který je odlišný od tehdejší osmanské turečtiny v takové míře, že dnešní průměrný Turek má velké problémy při porozumění jakékoli knihy vydané před rokem 1940.¹⁰⁷ Reforma písma společně s reformou školství pomohla významně zvýšit gramotnost obyvatelstva, a s tím také související prodej knih.

Jazyková reforma měla velký vliv na zformování dnešní podoby turečtiny. Jak již bylo zmíněno výše, nebylo možné vytvořit jazyk, který bude ze 100% turecký, ale i tak se díky jazykové reformě dostalo do turečtiny poměrně velké množství tureckých slov, která zcela nahradila původní cizojazyčné termíny. Dle pozdějšího šetření bylo v roce 1933 v novinách pouze 33% tureckých slov, v roce 1970 tento počet vzrostl na 70%.¹⁰⁸

S jistotou tedy můžeme říci, že reforma tureckého jazyka měla velký dopad jak na společnost, tak na moderní turečtinu, která byla z velké části zformulovaná právě touto reformou.

¹⁰⁷ SPEARMAN, Diana a M. Naim TURFAN. The Turkish Language Reform. *History Today* [online]. 1979, 29(2), 88-97 [cit. 2021-02-28]. str. 94.

¹⁰⁸ SPEARMAN, Diana a M. Naim TURFAN. The Turkish Language Reform. *History Today* [online]. 1979, 29(2), 88-97 [cit. 2021-02-28]. str. 94.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AKURAL, Sabri. M. Kemalist views on social change. In LANDAU, Jacob. M. (Ed.), *Atatürk and the modernization of Turkey*. 1984, str. 125-152. Colorado: Westview Press. ISBN 9780367170226.

ALBAYRAK, Nuretin. FERÂİZCİZÂDE MEHMED ŞÂKİR. *TDV İslâm Ansiklopedisi* [online]. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1995 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://islamansiklopedisi.org.tr/feraizcizade-mehmed-sakir>

AYTÜRK, İlker. "Politics and Language Reform in Turkey: The 'Academy' Debate.": *Wiener Zeitschrift Für Die Kunde Des Morgenlandes* [online]. Vol. 98, 2008 str. 13-30, [cit. 2021-03-03]. ISSN 00840076. Dostupné z: www.jstor.org/stable/23861629.

AYTÜRK, İlker. *Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey*. 6. nevedeno: Middle Eastern Studies, 2004, s. 1-25. ISBN 0026-3206.

BALYEMEZ, Sedat. "Okul" Kelimesi, "Ekol"den mi Geliyor? *SDU Journal of Social Sciences* [online]. 2017, (40), 115-147 [cit. 2021-02-28]. ISSN 13009435. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&an=137718526&scope=site>

BIYIKLIOĞLU, Tevfik. *Atatürk Anadolu'da* [online]. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basınevi, 1959 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://docplayer.biz.tr/113815588-Ataturk-anadolu-da-tevfik-biyiklioglu.html>

BLACKER, Hereth. Mustafa Kemal—Ataturk (1881–1938). *Alcohol and Alcoholism* [online]. 5. nevedeno, 1970, s. 64-68 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.alcalc.a045894>.

BLANCO, Jorge G. a William CAMPBELL. *Atatürk*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1979. ISBN 9789751603722.

ÇAĞLAR, Günay. Atatürk ve Tarih Reformu. *Erdem Dergisi Atatürk'ü Kavramak Cumhuriyet Özel Sayısı* [online]. 33. ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ, 1999, 715-720 [cit. 2021-03-01]. ISBN 1010867X. Dostupné z: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/687263>

CEYHAN, Bayram. *Türk dil kurumu'nun kuruluş sürecinde mecliste ve basında dil tartışmaları*. İstanbul, 2007. Diplomová práce, İstanbulská univerzita, Ústav socialní věd, katedra sociologie.

ÇORA, Ali Nazmi. *Ataturk the leader of the century and Ataturk's thought system*. Nezávísle publikováno, 2019. ISBN 9781698585659.

DEMİR, Gökhan Y. *Türk Tarih Tezi ile Türk Dil Tezinin Kavşağında Güneş-Dil Teorisi*. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi [online]. 2010, 11 (19), 385-396 [cit. 2021-03-08]. Dostupné z: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/214376>

ERSANLI, Büşra. The Ottoman Empire in the historiography of the Kemalist era: A theory of fatal decline. V FAROQHI, Suraiya a Fikret ADANIR. (Eds.), *The Ottomans and the Balkans: A discussion of historiography*, Leiden: Brill. 202. Str 115-154. ISBN 9004119027

EŞREF, Ruşen. *Türk Dili Tetkik Cemiyeti: Kurulduğundan İlk Kurultaya Kadar Hatıralar*. Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası, 1933.

FATİH, Yazıcı a Yıldırım TERCAN. History teaching as a nation-building tool in the early republican period in Turkey (1923–1938). *PAEDAGOGICA HISTORICA* [online]. 2018, 2018(4), 433-446 [cit. 2021-02-16]. ISSN 1477-674x. Dostupné z: https://www.academia.edu/36370108/History_teaching_as_a_nation_building_tool_in_the_early_republican_period_in_Turkey_1923_1938?email_work_card=view-paper

FEROZ, Ahmad. *The Making of Modern Turkey*. London: Routledge, 1993. ISBN 978-0415078368.

FISHER, Louis. *The Soviets in world affairs: a history of the relations between the Soviet Union and the rest of the world, 1917-1929*. 1st. Princeton: Princeton University press, 1951.

GOMBÁR, Eduard. *Moderní dějiny islámských zemí*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-599-X.

HARF VE DİL DEVRİMİ: Yeni Türk harfleri. *T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu: Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı* [online]. [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.atam.gov.tr/duyurular/harf-ve-dil-devrimi>

HEYD, Uriel. *Language reform in Modern Turkey: (Oriental Notes and Studies, No. 5)*. Jerusalem: Israel Oriental Society, 1954. ASIN B001UETCH2.

HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci: nepřátelé nebo spojenci?*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. Knižnice Dějin a současnosti. ISBN 80-7106-378-9

KARPAT, Kemal H. *Turkey's Politics: The Transition to a Multi-Party System*. New Jersey: Princeton University Press, 1959. ISBN 0691652546.

KAYIRAN, Mehmet, Yahya METINTAŞ. Latin kökenli yeni Türk alfabesine geçiş süreci ve millet mektepleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* [online]. 2009. 24, 191-206 [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/55551>

KINROSS, Patrick. *Atatürk: The Rebirth of a Nation*. London: W&N, 2001. ISBN 1842125990.

KREISER, Klaus, Christoph K. NEUMANN a Petr KUČERA. *Dějiny Turecka*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-012-8.

LEVONIAN, Lütfi. *The Turkish press: selections from the Turkish press showing events and opinions, 1925-1932*. Athens: School of Religion, 1932.

LEWIS, Bernard. *The Emergence of Modern Turkey*. 2nd. London: Oxford University Press, 1968. ASIN: B01A647HV4.

MANGO, Andrew. *Atatürk*. London: John Murray, 1999. ISBN 0719556120.

ÖMER, Tahsin Bay. *Meksika'da Müstamel Maya Dilindeki Türkçe Kelimeler Hakkında İzahat*, Türk Dili, No. 12, 1935.

ÖZLÜ, Hüsnü. Afetinan'ın Cenevre Günleri ve Tarih Çalışmaları. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* [online]. 2011, 10(22), 165-187 [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/233433>

ÖZYILMAZ, Kaya. *Critical Examination of the Alphabet and Language Reforms Implemented in the Early Years of the Turkish Republic* [online]. Journal of Social Studies Education, 2011, (1), 59-82 [cit. 2021-02-17]. ISSN 1309-9108.

PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-323-2.

PRAVEC, Karel. *Kemal Atatürk*. Praha: Svoboda, 1967. Portréty (Svoboda). ISBN ISBN 25-116-67.

Příběh jisté teorie „jazyka slunce.“: Je turečtina opravdu nejstarší jazyk na světě? *Turkeynow* [online]. 2. 9. 2020 [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: <https://www.turkeynow.news/ottomans/2020/09/02/11990/%D8%AD%D9%83%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%B8%D8%B1%D9%8A%D8%A9->

%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B2%D8%B9%D9%88%D9%85%D8%A9-%D9%84%D9%80%D9%84%D8%BA%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D9%85%D8%B3-%D9%87%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%B1%D9%83%D9%8A%D8%A9-%D8%AD%D9%82%D9%91%D9%8B%D8%A7-%D8%A3%D9%82%D8%AF%D9%85-%D9%84%D8%BA%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%A7%D9%84%D9%85

RIFAT, Samih, *Türkçede Tasrif-i huruf Kanunları ve Tekellümün Menşei*, Ankara Maarif Vekaleti Telif ve Tercüme Heyetinde 3. Nisan 1938 Tarihinde Samih Rifat Bey Tarafından Okunan Rapor. Ankara: Matbuat ve İstihbarat Matbaas, 1938.

SAMOYLOVIÇ, Aleksandr Nikolayeviç. Türkiye’de üçüncü dil kurultayı. *Türk Dili* [online]. Belgelik, 2019, duben 2019, 88-98, [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2019/05/16_Aleksandr-Nikolayevi%c3%a7-_T%c3%9cRK%c4%b0YE%e2%80%99DE-3-D%c4%b0L-KURULTAYI-_11.pdf

SARRAUT, Albert. Kemal Atatürk est mort. *Le Temp.* 11. 11. 1938, **1938**(348), 1-1.

SIRRI, Levend. *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: Türk Dil Kurunu Yayınları, 1960.

SPEARMAN, Diana a M. Naim TURFAN. The Turkish Language Reform. *History Today* [online]. 1979, 29(2), 88-97 [cit. 2021-02-28]. ISSN 00182753. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&an=4870846&scope=site>

SUVARI, Çakir Ceyhan. “A Brief Review of Ethnicity Studies in Turkey.” *Iran & the Caucasus* [online]. 2010, vol. 14, č. 2, 407–417. [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: *JSTOR*, www.jstor.org/stable/41430873.

ŠVANDA, Josef. *Ústavní vývoj Turecka do roku 1945*. Praha, 2009. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, právnická fakulta.

SZUREK, Emmanuel. LE RECTEUR, LE PROFESSEUR ET LE BÜYÜK ÖNDER La Théorie de la Langue-Soleil sous l'œil de Jean Deny. *Acta Turcica* [online]. 2010, 2(2), 279-303 [cit. 2021-02-28]. ISSN 13088351. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&an=65814690&scope=site>

T.D., NO.1, Kurultayı: Acts of 1st, 3rd-6th Turkish language Congress. 1933.

T.D.K (Türk Dil Kurunu) *Türkyiede Dil Devrimi (Language reform in Turkey)*. Ankara, 1951.

TEKINALP, Moise Cohen. *Kemalismus*. Přeložil Vojtěch ČÍŽEK. V Praze: Orbis, 1938, 270 s. Politická knihovna: sbírka spisů politických, právních, národohospodářských a sociálních.

Türk Dil Kurultayı, & Türk Dil Kurumu. *Üçüncü Türk Dil Kurultayı 1936: Tezler, müzakere zabıtlar*. 1937

WANNER, Jan. *Krvavý zrod moderního Turecka: Ankara mezi Londýnem a Moskvou*. Praha: Libri, 2009. Historická řada (Libri). ISBN 978-80-7277-387-9.

YILMAZ, Kaya. *Journal of Social Studies Education Research: Critical Examination of the Alphabet and Language Reforms Implemented in the Early Years of the Turkish Republic* [online]. nevedeno, 2011(2(1), 59-82 [cit. 2021-02-23]. ISSN 1309-9108. Dostupné z: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179011>

9 RESUMÉ

This bachelor thesis deals with turkish language reform during Mustafa Kemal Atatürk in Turkey. This bachelor thesis describes why this reform was realized, how it was put into practice and what impact it had on Turkish society. This work is also devoted to the sun language theory, which was to justify this reform. The reason why I chose this topic is that there is no publications in the Czech language that deals with this topic, rather it is mentioned very marginally in a charter in some larger publication dealing with the biography of Mustafa Kemal Atatürk. Most publications focus on other reforms undertaken by the first Turkish prezident, and insufficient attention has been paid to Turkish language. My aim is therefore to show that the reform of Turkish language has undoubtedly had a great impact on the Turkish republic and is one of the most important reforms that Atatürk has carred out.